

hedsblomst (*Helichrysum arenarium*). Et afkog hjælper for »modersyge« og giver lind afføring (1838; 1), en te af planten drikkes på Røsnæs mod gulsot (2). Flos *gnaphalii* føres på nogle apoteker. Et afkog bruges til at farve håret gult (1648; 3). Man mener, at den kan fordrive møl; kattedod er anvendelig til garvning (1806; 4).

Stænglerne af gul evighedsblomst kan anvendes til væger i tranlamper (1838; 1), filten på stængler og blade til vaskesvamp (4).

Kranse af evighedsblomst (»tordenblomst«, *Helichrysum*) hængt op i stuen værnede huset mod lynnedslag (NVSjælland; 5).

LITTERATUR: (1) 718 1838,217; (2) 914 1,249; (3) 697 360; (4) 398 1806,749f,752 og 1821,846; (5) 624 1,244; 161 1906/23:288,333.

PROSA OG POESI

Mellem sten og fygende sand breder du dit gyldne, duftende tæppe, og fulde af glæde og iver samler ødemarkens børn de gyldne blomster (1). Gul evighedsblomst blander sin lugt af fiskesenep med en klart gennemtrængende aroma *Valdemar Rørdam* (2).

Da jeg så disse blomster ved min fod: · på gravnen hver, som evigheds symbol, · sit uskyldsøje vendte mod Guds sol. · · Henplanted ej ved no-

gen gartners flid · de hæved blikket over grav og tid *H. V. Kaalund* (3).

Valdemar Rørdam, Gul evighedsblomst (4).

LITTERATUR: (1) 462 108; (2) 789v 40; (3) 506 138; (4) 789q 55f.

Asters, *Aster*

I haver dyrkes talrige arter, sorter og krydsninger med de fleste farvenuancer. Blomstringstiden er vidt forskellig, dog mange arter om efteråret. *Aster* 1793ff af græsk aster = stjerne, sigtende til blomsterstandsformen; *stjerneblomst* 1774, 1892, *stjerneurt* 1796, 1888. *Blink i by* og *mikkelsdagsasters* Sønderjylland, første navn efter de talrige små blomsterkurve, sidste fordi nogle asters blomstrer omkring mikkelsdag 29/9, jf. *mikkelsdagsblomst* og *septemberblomst* Mors; *sommerens farvel* Fyn, SØ og MSjælland, men navnet vist ret udbredt, *havemyrte* og *vintermyrte* Fyn efter løvets udsende, *klokkeren fire* og *sildeøjne* Bornholm.

STRANDASTERS, *Aster tripolium*, glat 15–60 cm høj med kødfulde lancetformede blade og august–september store halvskærmformede stande

Evighedsblomster indgik ofte i begravelseskranse. Valdemar Neiiendams maleri fra 1910 viser Johs. Ewalds begravelse på Trinitatis kirkegård 1781.

af kurve med gul midte og violette randkroner. Almindelig på strandenge.

Barhovedsblomst 1793 måske efter plantens udseende, når frugterne modnes; *kannik* Varde o. 1870 og *hannik* Ballum gælder sikkert oprindelig søkogleaks (bd. 1), *særlurt* Christiansø 1841, vokser ofte mellem sten ved kysten, hvor sæler hviler sig; *sommerens farvel*.

LITTERATUR: 689 1,152-54.

ANVENDELSE

Strandasters anbefales 1805 som brændsel (1).

På høstgildeturen var hestenes seletøj pyntet med buket af asters, georginer og hvide phlox (Bornholm; 2).

Forlovede må ikke give hinanden strandasters, thi så vil kærligheden snart forsvinde (Viborg-egnen o. 1870; 3).

LITTERATUR: (1) 182 3.1,188; (2) 449 1939,15; (3) 783b.

PROSA OG POESI

Sommerens sidste smil, et farvel så vemodigt, så fuld af ynde, at man spørger sig selv: har sommeren i al sin blomsterpragt noget skønnere end disse efterårets stilfærdige stjerneblomster? (1).

(Oktober) De stakkels asters, · de er så falmede sam salig fasters · aflagte kappebånd, og så forpjuskede · som balkostumer rigtig morgensjuskede *Chr. Richardt* (2), og asterne ser ud, tilredt af blæsten, · som kvinder, der i dagens blege dæmring · står trætte af en gennemvåget balnat · og nikker søvnigt med de spredte lokker *H. V. Kaalund* (3).

Hvor knejser dine blomster, september! – Så stiv · er din fornemme asters, som frygtede den kiv · med det grinende ukrudts vildtvoksende skud, · hvis den ikke så tilstrækkelig dronningeagtig ud *Thorkil Barfod* (4). Hvide og bleglilla stjerner · på høje og bladløse stilke, · som kyske, stilfærdige tern · i lin og højhalset silke *Edith Rode* (5). Deres farve [violet] er så øm, · så følsom og så blød · som septembernattens drøm · i æterhavets skød. · · Og fra blomsterbundens skjul · står klart et gyldent væld, · som en sol, der ren og gul · går ned i høstlig kvæld *Aage Laugesen* (6).

Nu falder løvet vådt og tungt af træerne. · De sidste asters går i vand til knæene. · De går så tungt og træt, som om de vidste: · Vi er et efterslet. . . vi er de sidste. . . · Hver gang de sidste asters dukker nakkerne, · gi'r dødens store ur et ryk i takkerne *Harald Bergstedt* (7).

Aage V. Reiter, *Vinterasters* (8); Hans Storm, *Asters* (9); Jørgen Vibe, *Strandasters* (10).

Chrysanthemum (*Vinterasters*). (N).

LITTERATUR: (1) 462 181; (2) 766h 26; (3) 506 89; (4) 417 1915,599; (5) 775 71; (6) 533 86; (7) 61b 69; (8) 761d 16; (9) 151 6,1933,141f; (10) 967g 78f.

Lægealant, *Inula helenium*

Den 80–150 cm høje plante har forneden ellip-tisk-, iøvrigt æg-hjerteformede, på undersiden hvidfildede, groft tandede blade, i juli–august store gule kurvblomster i halvskærm. Roden har en karakteristisk aromatisk lugt og smager bitter-sødt. Meget sjælden omkring byer, forvildet fra tidligere dyrkning som læge- og prydblante; er vildtvoksende »men bliver dog mest... dyrket i haver både i landsbyerne og i købstæderne« (1648; 1); o. 1835 fandtes planten i de fleste lollandske bønderhaver (2).

Alant o. 1450ff (aland) fra tysk, ligesom omtyd-ningen *Ellensrod* er omdannelse af græsk heleni-on med uvis oprindelse. *Holdsur* o. 1300ff (holzyrt), Assens, Lyø, *halsurt*, -rod 1800-t, an-vendt mod hold (smertes) og hoste m.m.; *St. Ele-nerod* 1533–1800-t med mange sideformer: *St. Ellensrod*, *elnerod* etc., nyere forvanskninger: *eblingrod*, *elsklo* m.fl. jf. *St. Helenerod* 1534, planten var i Danmark knyttet til denne helgen-ide; *ålandsrod* 1596, 1775, *helenerod* 1789. (3).

LITTERATUR: (1) 697 246; (2) 936 3,1836,62; (3) 689 1,762–64.

LÆGEMIDLER

Hold-, hols-, hulurt etc. kan i den ældre litte-ratur også gælde slangerod (bd. 3) og følfod (s. 268).

Harpestræng-afskrifter o. 1300 (1): virker urin-drivende, udstøder dødt foster, modvirker for-stoppelse, den knuste rod lægges som omslag på lårsmerter, blade kogt i vin som kompres for nyresmerter; den knuste rod spist med honning lindrer hoste.

1400-t: øl- eller vinafkog af roden klarer stem-men og øjnene; ofte spist virker den beroligende og stiller kødets lyst (2).

Christiern Pedersen 1533: den knuste rod ind-tages med honning mod hoste (16b), sødet vin-eller øldekokt drikkes for åndenød (17b), blan-des i drikke mod lændesmerter (56a) og sidesting (48a), knuses med fedt til omslag på podagra (76a), den pulveriserede rod sat på vin eller øl drikkes mod indvoldsorm (45a), dekokt smøres på fnat og udslæt (83a), roden blandet med asken af kålstok lægges på blegner i hovedet (2b), be-standdel af plaster på syfilissår, patienten skal også tage pulveriseret alant i øl (86b); hævet tandkød gnides med den knuste rod og honning,

Lægealant. (AA).

